

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศแม่น้ำ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ 3) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือพื้นที่บริเวณหมู่ที่ 7 ของตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษา ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยวิธีการสุ่มจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมดได้จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 160 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 271 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำแหน่งในชุมชน การถือครองที่ดิน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศแม่น้ำ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำ ได้แก่ มีส่วนร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการและแผนงาน และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล

เทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามของงานวิจัยนี้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำแหน่งในชุมชน การถือครองที่ดิน ปรับปรุงภูมิทัศน์ การจัดสภาพแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศแม่น้ำ การมีส่วนร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการและแผนงาน และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล และใช้สถิติทดสอบค่าเฉลี่ยสำหรับหลายกลุ่มตัวอย่างและเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางสังคม ด้านเพศ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ วิเคราะห์โดยค่าที (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

(Analysis of Variance : ANOVA) สำหรับการหาความแตกต่างของอายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำแหน่งในชุมชน การถือครองที่ดิน ปรับปรุงภูมิทัศน์ การจัดการสภาพแวดล้อม กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ ทั้งในขั้นตอนของการร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการและแผนงาน และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมิน

5.1 สรุปผลการศึกษา

ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแม่น้ำ

ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแม่น้ำของประชาชนสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมของแม่น้ำพอสสมควร โดยประชาชนได้รับความรู้จากหอกระจายข่าวชุมชน จากคณะกรรมการชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในชุมชน จากการจัดอบรม ประชุม สัมมนา นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนยังได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่วิทยากร บุคคลากร จากภายนอกที่เข้ามาช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับแม่น้ำ

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยปัจจัยที่ศึกษาในครั้งนี้คือ ปัจจัยทางสังคม อัน ประกอบไปด้วย เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และตำแหน่งในชุมชน และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย รายได้ของประชาชนในชุมชน และ สิทธิในการถือครองที่ดินของประชาชนในชุมชน เพื่อดูว่าปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ และจากการศึกษาพบว่าปัจจัยทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาทำให้พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบที่ส่งผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม หรือ โครงการต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ทำให้การดำเนินกิจกรรมขาดความต่อเนื่อง เมื่อขาดงบประมาณ เนื่องจากในทุกขั้นตอนในการทำกิจกรรมจำเป็นต้องอาศัยงบประมาณในการจัดการทั้งสิ้น

นอกจากนี้ปัญหาและอุปสรรคอีกประการหนึ่งซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับการขาดแคลนงบประมาณนั้นคือ การไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรส่วนท้องถิ่นในชุมชนอย่างจริงจัง กล่าวคือหากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรส่วนท้องถิ่นในชุมชนให้การสนับสนุนก็จะทำให้ชุมชนได้รับงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย แต่ที่ผ่านมากลับพบว่าการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน โดยผ่านทางโรงเรียนของชุมชนเป็นผู้ริเริ่มแล้วจึงมีการทำเรื่องเข้าปรึกษาหารือกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรส่วนท้องถิ่นในชุมชน จึงได้มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนเกิดขึ้น อีกสาเหตุหนึ่งคือการที่หน่วยงานภาครัฐและองค์กรส่วนท้องถิ่นจะจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมนั้นหากมิได้เกิดจากนโยบายจากส่วนกลาง หรือจากรัฐบาล ก็ยากยิ่งที่จะเกิดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เหตุนี้จึงทำให้การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สมบูรณ์ และอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น

5.2 ข้อค้นพบจากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า

- 1) ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมแม่น้ำในระดับน้อย
- 2) งบประมาณมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 3) การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรส่วนท้องถิ่นมีผลต่อการมีส่วนร่วม

ของประชาชน

4) ความแตกต่างของการประกอบอาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

5.3 อภิปรายผล

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่ออธิบายพฤติกรรมชุมชน พร้อมวิธีการปรับปรุงเพื่อแก้ไขปัญหาโดยศึกษาถึงบริบทหรือสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยภาพรวมของผลการศึกษามีส่วนร่วมประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบ ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ในทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ผู้อื่นทราบ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมต่อหน่วยที่เกี่ยวข้อง 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการและแผนงาน โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมหรือเป็นตัวแทนชุมชนในการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม และ 4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล โดยเฉพาะการสอบถามความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลังการดำเนินการ

จากภาพรวมดังกล่าว ผลการศึกษาได้แสดงถึงการประสบความสำเร็จในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำในระดับหนึ่งเท่านั้น สาเหตุที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร คืออยู่ในระดับปานกลางนั้น แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของแม่น้ำในระดับดีพอควร และแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าถึงบทบาทและการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนทราบถึงการจัดสรรงบประมาณของการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ในการวางแผนและตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน้อย แม้จะมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การบริการจัดการ การประสานงานกับคนในชุมชน รวมถึงการจัดสรรด้านงบประมาณในการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในส่วนของการปฏิบัติตามโครงการประชาชนสามารถปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ตลอดจนให้การสนับสนุนโครงการด้านอื่น ๆ เช่นการบริจาคเงิน บริจาคสิ่งอุปโภค บริโภคที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อมองถึงขั้นตอนในการตรวจสอบและประเมินผลก็กลับพบว่า ประชาชนไม่สนใจที่จะตรวจสอบและติดตามผลงานในการตรวจสอบและติดตามผลงาน

ของโครงการอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการสอบถามความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายหลังการดำเนินโครงการและยังพบว่าได้มีการเข้าไปร่วมตรวจสอบการดำเนินงาน การบริหารงาน การจัดการงบประมาณในระดับที่ต่ำ จึงเป็นผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสองฝั่งลำน้ำแม่สะลาบอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น

5.4 ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานภาครัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่นทุกระดับ เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเกิดจากความตระหนัก รักและห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนเอง โดยอาศัยความร่วมมือจาก 3 ส่วน ร่วมกัน คือ บ้าน วัด และ โรงเรียน ซึ่งเป็น 3 ส่วนที่สำคัญยิ่งของชุมชน การให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและประชาชนในชุมชนนั้น จะนำไปสู่กระบวนการรับรู้ และเปลี่ยนเป็นกระบวนการเรียนรู้ แล้วจึงเกิดความตระหนัก และพัฒนาไปสู่การมีจิตสำนึก รักและห่วงใยในที่สุด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ต้องมีการย้าคิดย้าทำอยู่เสมอ โดยเฉพาะกับเยาวชนที่จะเติบโตไปเป็นอนาคตของประเทศชาติต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยภาครัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่นทุกระดับ จะต้องให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนผู้เป็นเยาวชนเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดในจิตใจ ดังนั้นในการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนนั้น เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกับโรงเรียน เพื่อผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

5.5 ประโยชน์จากการศึกษา

- 1) ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 2) สามารถนำข้อมูลจากการศึกษา ไปใช้ประกอบในการวางแผนการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 3) เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม